

**PERTUMBUHAN BANDAR SUNGAI PETANI, KEDAH DAN
KESAN TERHADAP PEMBANGUNAN EKONOMI SETEMPAT**

**OLEH
SHAHRUL NIZA BIN SAMSUDIN**

**TESIS INI DIAJUKAN KEPADA PUSAT PENGAJIAN
PERUMAHAN, BANGUNAN DAN PERANCANGAN,
UNIVERSITI SAINS MALAYSIA UNTUK MEMENUHI
SEBAHAGIAN DARIPADA SYARAT-SYARAT
PENGANUGERAHAN IJAZAH SARJANA SAINS
(PERANCANGAN) DENGAN KEPUJIAN.**

FEBRUARI 1998

PENGAKUAN

Hasil kerja yang diserahkan ini adalah bagi memenuhi sebahagian daripada syarat-syarat untuk mendapat gelaran Ijazah Sarjana Sains (Perancangan) dengan kepujian, Universiti Sains Malaysia, adalah hasil kerja saya sendiri, kecuali apabila dinyatakan.

Hasil kerja ini belum pernah diserahkan dan diterima sama ada separuh atau sebahagian daripadanya bagi memperolehi sebarang ijazah pada masa ini, tidak dikemukakan untuk mana-mana ijazah lain.

Pusat Pengajian Perumahan, Bangunan Dan Perancangan
Universiti Sains Malaysia
Pulau Pinang
Februari 1998

ABSTRAK

Bandar dan proses perbandaran mempunyai kaitan secara langsung dan rapat dengan proses perindustrian. Bahkan, pertumbuhan bandar moden dilihat sebagai hasil proses pembangunan industri secara langsung ataupun tidak, perindustrian telah mempengaruhi arah pertumbuhan bandar serta proses perbandaran sesebuah negara. Daripada segi sejarah pula, perkembangan bandar dan perbandaran berlaku seiringan dan merupakan hasil perkembangan industri. Walau bagaimanapun bandar boleh tumbuh tanpa proses perindustrian sebagaimana yang telah berlaku kepada beberapa buah bandar tradisional di Asia.

Tujuan kajian ini ialah meneliti sejauh mana sektor perindustrian di Bandar Sungai Petani dapat membawa perubahan yang positif terhadap pembangunan ekonomi penduduk setempat. Penduduk tempatan yang dimaksudkan ialah penduduk yang berasal dan menetap dalam Negeri Kedah Darulaman. Analisis kesan meliputi aspek bilangan pekerjaan, perubahan pendapatan isirumah, perolehan bilangan sub-sub kontrak dan hubung-kait di antara industri.

Analisis kajian melibatkan pengumpulan data melalui tiga jenis kajian, iaitu kajian isirumah bertujuan memeriksa perubahan pendapatan isirumah; kajian industri bertujuan memeriksa hubung-kait di antara industri dan kajian data sekunder bertujuan memeriksa perubahan dalam bilangan pekerjaan dan perolehan bilangan sub-sub kontrak kepada penduduk tempatan.

Penemuan kajian mendapati sektor perindustrian di Bandar Sungai Petani dapat membawa perubahan yang positif terhadap pembangunan ekonomi penduduk tempatan. Walau bagaimanapun, keamatan perubahan positif dan kesan penyebarannya adalah terhad, malah ianya lebih kecil daripada apa yang dijangkakan. Implikasi penemuan kajian mendapati unsur-unsur seperti pengukuhan asas aktiviti ekonomi, sistem industri yang berintegrasi, pembangunan usahawanan tempatan dan pembangunan industri kecil dan sederhana adalah penting untuk memperbaiki kesan penyebaran di dalam sektor perindustrian di dalam wilayah Negeri Kedah Darulaman.

ABSTRACT

Urban and urbanization processes are directly related with the industrialization process. Modern urban growth is seen as a direct or an indirect result of the industrial development. The industrial sector has influenced the direction of urban growth and the urbanization process of country. Historically, urban growth and the urbanization process occur in tandem, as a result of the industrial development. However, urban growth can still occur without the industrialization process, as can be seen in certain traditional urban areas in Asia.

The purpose of this study is to assess the impact of the industrial sector on the economic development on the local residents of Bandar Sungai Petani. Local residents are defined as those who were born and lived in Kedah. The study focuses on the amount of job opportunities, changes in household income, changes in the amount of sub-contracts secured and interdependency between industries.

Three types of study have been done. Household study is done to find out about the changes in household income. The industrial study is done to find out about the interdependency between industries. A secondary data study is done to find out about the changes in amount of jobs and sub-contracts awarded to the local residents.

This study has shown that the industry in Bandar Sungai Petani brought positive changes to the local residents even though the changes are not widespread. This study suggests that the strengthening of basic economic activity, the integration of the industrial system, the development of local entrepreneurship and the increase of small and medium industries is vital in order for the positive changes to be widespread in the region of Kedah Darulaman.

PENGHARGAAN

Terlebih dahulu saya bersyukur kepada Allah s.w.t kerana dengan limpah kurniaNya, saya berjaya juga menyiapkan penyelidikan ini. Saya mengucapkan setinggi-tinggi penghargaan dan terima kasih kepada penyelia saya Profesor Dr. Hj. Ghani Salleh di atas khidmat bimbingan, komen dan cadangan sepanjang kursus penyelidikan ini. Begitu juga kepada pembaca kedua tesis saya iaitu Dr. Kausar Hj. Ali dan semua pensyarah di bahagian Perancangan yang turut sama-sama membantu menjayakan penyelidikan ini. Semoga Allah s.w.t sahaja yang dapat membalas jasa yang dicurahkan tersebut , Amin.

Tidak lupa juga diucapkan jutaan terima kasih kepada pihak-pihak berikut, iaitu;

- Unit Perancang Ekonomi Negeri Kedah;
- Perbadanan Kemajuan Ekonomi Negeri Kedah Darulaman (PKNK)
- Lek Sun Manufacturing Sdn. Bhd.
- Johan Fibres Industries Sdn. Bhd.
- Perusahaan Sindi Sdn. Bhd.
- Hymnario-Eaw Holdings (M) Sdn. Bhd.
- Chun Hau Elektronik (M) Sdn. Bhd.
- Dynamic Electronics (M) Sdn. Bhd.
- Toyopack Industries Sdn. Bhd.
- Popular Profile Stamping Sdn. Bhd.
- Sinaran Manufacturing Sdn Bhd.
- EAP Industries (M) Sdn. Bhd.
- Vogue Brassiere (M) Sdn. Bhd.
- Jyoto Works Sdn. Bhd.
- SMT Technology Sdn Bhd.
- Man Yau Plastic Factory (M) Sdn. Bhd.
- Summi Rubber (M) Sdn. Bhd.
- Kwalitex Textiles Sdn. Bhd.
- Team Concepts Sdn. Bhd.
- Syarikat Kayu-kayan Sdn. Bhd.
- Wincap Industries Sdn. Bhd.

- Kujaku (Malaysia) Sdn. Bhd.
- Daewoo Elektronik (M) Sdn Bhd.
- Ramtronic Industries (M) Sdn. Bhd.
- Thong Ghuan Industries Sdn. Bhd.
- Seoul Metal (M) Sdn. Bhd.
- Cita Pelichoon Paper Mills Sdn. Bhd.
- Amstrong Auto Parts 1 Sdn. Bhd.
- Amstrong Auto Parts 3 Sdn. Bhd.
- Pernec Elektronik Sdn. Bhd.
- Leader- Goldstar Electronic Wire Sdn. Bhd.
- Shing King Industries (M) Sdn. Bhd.
- Syarikat Malaysia Bedspreas Sdn. Bhd.
- Fibtra Haiman Sdn. Bhd.

Di atas segala layanan, bantuan, sumbangan dan kerjasama yang begitu menggalakkan sepanjang kunjungan saya di tempat tuan.

Di kesempatan ini, saya juga ingin mengucapkan jutaan terima kasih kepada isteri saya iaitu Salhaniza bt. Hj. Mohd. Hashim dan anak iaitu Muhammad Muaz serta kedua ibu bapa dan Mertua yang disayangi dan dikasihi kerana sering mendoakan akan kejayaan dan kesejahteraan sepanjang pembelajaran di sini. Begitu juga abang-abang, kakak dan adik-adik, jutaan terima kasih di atas sokongan kalian sepanjang pengajian saya di sini.

Pusat Pengajian Perumahan, Bangunan Dan Perancangan

Universiti Sains Malaysia

Pulau Pinang

Februari 1998

ISI KANDUNGAN

Muka Surat

Abstrak	iii
Penghargaan	vi
Isi Kandungan	viii
Senarai Peta	xii
Senarai Jadual	xii
Senarai Lampiran	xiii

1.0 PENGENALAN

1.1 LATAR BELAKANG KAJIAN: ISU DAN MASALAH	1
1.2 TUJUAN KAJIAN	3
1.3 HIPOTESIS	4
1.4 SKOP KAJIAN	5
1.5 METODOLOGI	6
1.6 RINGKASAN ISI KANDUNGAN	8

2.0 ASPEK TEORITIKAL DI DALAM KAJIAN

2.1 PENGENALAN	11
2.2 TEORI KUTUB PERTUMBUHAN	11
2.3 KONSEP ASAS TEORI KUTUB PERTUMBUHAN	13
2.4 INDUSTRI UTAMA DAN FIRMA PENDORONG	14
2.5 KESAN PENGUTUBAN DAN PENJIMATAN AGLOMERASI	15
2.6 KESAN PENYEBARAN	17

2.7 PERKAITAN TEORI KUTUB PERTUMBUHAN DENGAN PERTUMBUHAN EKONOMI WILAYAH	20
2.8 KESAN PUSAT PERTUMBUHAN TERHADAP WILAYAH	24
2.9 RUMUSAN	29
3.0 PERBANDARAN DAN PERINDUSTRIAN	
3.1 PENGENALAN	32
3.2 CIRI-CIRI PERBANDARAN	32
3.2.1 Definisi Bandar	32
3.2.2 Perbandaran dan Pertumbuhan Penduduk Bandar di Malaysia	34
3.2.3 Komponen-komponen Pertumbuhan Penduduk Bandar	36
3.2.4 Peranan Bandar di Dalam Pembangunan	38
3.2.5 Faktor-faktor Yang Menggalakkan Proses Perbandaran	42
3.2.6 Masalah-masalah Perbandaran	47
3.3 PERBANDARAN DAN PERTUMBUHAN INDUSTRI	54
3.4 POLA PERINDUSTRIAN DAN KEHENDAK PEMBANGUNAN WILAYAH	58

3.5 PENELITIAN PUSAT PERTUMBUHAN DI MALAYSIA	
3.5.1 Program Pembangunan Komuniti Taman Sang Kancil (TSK)	61
3.5.2 Projek Kereta Nasional di Shah Alam Kuala Lumpur	65
3.5.3 Perindustrian dan Perbandaran di Kawasan Chukai-Paka Terengganu	67
3.5.4 Pembangunan Perindustrian di Malaysia	69
3.6 RUMUSAN	71
 4.0 PERSPEKTIF PEMBANGUNAN NEGERI KEDAH	
4.1 PENGENALAN	72
4.2 DASAR PEMBANGUNAN NASIONAL	72
4.3 DASAR PEMBANGUNAN NEGERI KEDAH	74
4.4 DIMENSI BARU PEMBANGUNAN NEGERI KEDAH DAN PROSPEK PERTUMBUHAN PADA MASA HADAPAN	76
4.5 EKONOMI NEGERI KEDAH SECARA RINGKAS	81
4.6 PERINDUSTRIAN DI NEGERI KEDAH	83
4.7 PERINDUSTRIAN DI BANDAR SUNGAI PETANI KEDAH	84
4.8 RUMUSAN	88

5.0	KESAN PEMBANGUNAN INDUSTRI DI BANDAR SUNGAI PETANI KEDAH	
5.1	PENGENALAN	89
5.2	BILANGAN PEKERJAAN	89
5.3	PERUBAHAN PENDAPATAN ISIRUMAH	93
5.4	PEROLEHAN BILANGAN SUB-SUB KONTRAK	96
5.5	HUBUNG-KAIT DI ANTARA INDUSTRI	99
5.6	RUMUSAN	104
6.0	PENEMUAN DAN IMPLIKASI POLISI	
6.1	PENGENALAN	106
6.2	PENEMUAN UTAMA	106
6.3	IMPLIKASI POLISI	108
6.4	RUMUSAN	111
7.0	KESIMPULAN	112
	SENARAI LAMPUHAN RUJUKAN	114

Senarai Peta

Peta 1 - Lokasi Kawasan-Kawasan Perindustrian Di Negeri Kedah Darulaman

Senarai Jadual

Jadual 1: Perubahan Penduduk di Dalam Kawasan Bandar, Malaysia, 1980-1990	37
Jadual 2: Kadar Perbandaran Mengikut Negeri, 1993-1995 ('000)	55
Jadual 3: Kedah, Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK), 1993 dan 1994	82
Jadual 4: Gunatenaga Mengikut Sektor Ekonomi Kawasan MPSP, 1970- 1991.	85
Jadual 5: Lokasi dan Keluasan Kawasan Perindustrian	86
Jadual 6: Taburan Industri Mengikut Jenis dan Bilangan Kawasan MPSP, 1990	87
Jadual 7: Bilangan Pekerja Mengikut Tempat Asal Pekerja	90
Jadual 8: Perbandingan Pekerja Mengikut Tempat Asal Pekerja	92
Jadual 9: Ujian T-Sampel Berpasangan Pendapatan Isirumah Sebelum (Isi 1) dan Selepas (Isi 2) Bekerja di Dalam Sektor Perindustrian	94

Jadual 10: Ujian T-Sampel Berpasangan Pendapatan Isirumah Selepas Bekerja di Dalam Sektor Perindustrian (Isi 2) dan Pelarasan Pendapatan Isirumah Sebelum Bekerja di Dalam Sektor Perindustrian (Isi 3)	95
Jadual 11: Respon Daripada Pengusaha Kilang Tentang Penemuan Sub-sub Kontrak	97
Jadual 12: Pengusaha Kilang Yang Memberi Sub-sub Kontrak Mereka	97
Jadual 13: Jumlah Lokasi Punca Bekalan Bahan Mentah Yang Diperolehi Oleh Pengusaha-pengusaha Kilang di Kawasan Kajian	99
Jadual 14: Sumber Utama dan Punca Bekalan Yang Diperolehi Oleh Kilang-kilang di Kawasan Kajian	100
Jadual 15: Lokasi Pasaran Hasil Keluaran	102

Senarai Lampiran

Lampiran 1: Borang Soal-Selidik Isirumah Pekerja di dalam Sektor Perindustrian

Lampiran 2: Borang Soal-Selidik Pengusaha Kilang

Lampiran 3: Keputusan Analisis Kajian Menggunakan Program SPSS

Lampiran 4: Peta Negeri Kedah Darulaman

Lampiran 5: Peta Kawasan MPSP

BAB 1
PENGENALAN KEPADA KAJIAN

1.0 PENGENALAN

1.1 LATAR BELAKANG KAJIAN : ISU DAN MASALAH

Secara disadari atau tidak, semakin ramai penduduk dunia sedang menduduki dan mendiami kawasan bandar. Pada masa yang sama, kekayaan dan hasil pendapatan negara semakin tertumpu ke kawasan bandar. Wujudnya semacam hubungan yang semakin rumit di antara proses perbandaran dan pembangunan negara, telah menyedarkan kita bahawa perbandaran bukanlah suatu kesan daripada proses pembangunan negara atau sebaliknya; tetapi kedua-dua proses ini adalah saling melengkapi untuk mencetuskan pertumbuhan ekonomi dan perubahan-perubahan sosial (Katiman, 1985). Peranan bandar dalam proses pembangunan negara adalah sangat penting. Friedman (1973) antara lain menyebut bahawa bandar boleh menggalakkan pembangunan negara dengan memainkan fungsi tertentu; menyalur dan menyerapkan idea-idea pembangunan ke kawasan-kawasan desa; sebagai agen perubahan; dan sebagai pusat pergantungan kawasan-kawasan lainnya dari segi pembangunan. Dalam hal ini, perubahan yang berlaku pada mana-mana sub-sistem, sama ada dari segi saiz, organisasi sosial dan politik, atau aspek-aspek kefungsiannya, boleh mempengaruhi

sub-sistem yang lain di dalam hierarki sistem petempatan di sesebuah negara.

Seperti negara-negara membangun yang lain, Malaysia sedang mengalami suatu proses perubahan ekonomi. Perhatian pihak pemerintah semakin banyak diberikan kepada aspek-aspek ekonomi bandar, terutamanya sejak Dasar Ekonomi Baru (DEB) dilancarkan. Hasrat kerajaan untuk memasuki lapangan perindustrian telah menyebabkan bandar menjadi tumpuan kegiatan ekonomi. Letakan kegiatan ekonomi baru itu dan aliran perpindahan penduduk ke bandar-bandar utama telah banyak mempengaruhi kecekapan sistem ekonomi negara dan kestabilan politik. Pertumbuhan dan perkembangan bandar-bandar yang pesat telah menyebabkan wujudnya ketidakseimbangan antara sektor desa dan bandar; antara bandar-bandar yang berlainan kategori saiz; antara bandar-bandar di wilayah maju dan wilayah mundur ; dan antara kumpulan-kumpulan sosial di bandar-bandar utama. Keadaan ketidaksamaan seperti itu turut dirasai oleh Malaysia ketika ini (Katiman , 1983).

Di Malaysia, konsep kutub pertumbuhan adalah merupakan salah satu teori yang telah digunakan sebagai alat perancangan ruangan untuk menyelesaikan masalah ketidakseimbangan wilayah yang berlaku. Teori pusat pertumbuhan bermula daripada *poles de croissance* yang diperkenalkan oleh Perroux pada tahun 1950-an. Teori ini amat menarik sebagai alat dasar disebabkan oleh beberapa alasan iaitu, berbagai-bagai ekonomi aglomerasi menjadi cara yang paling cekap untuk menjana pembangunan; penumpuan pelaburan di titik-titik pertumbuhan tertentu dapat mengurangkan kos dalam bentuk perbelanjaan awam berbanding dengan bantuan secara borong kepada kawasan-kawasan yang besar dan kesan penyebaran keluar dari pusat pertumbuhan akan membantu menyelesaikan masalah-masalah yang dihadapi oleh wilayah-wilayah yang tertekan. Walaupun teori ini penting sebagai alat perancangan wilayah, namun teori ini tidak sunyi daripada berbagai-bagai kritikan. Sungguhpun begitu, teori ini amat penting daripada segi memahami struktur dalaman sesebuah wilayah.

1.2 TUJUAN KAJIAN

Tujuan kajian ialah untuk mengkaji sejauh mana kesan pertumbuhan bandar Sungai Petani, Kedah dapat membawa perubahan yang positif daripada segi peningkatan bilangan pekerjaan, pendapatan isi-rumah, perolehan bilangan

sub-sub kontrak dan hubung-kait di antara industri ke atas pembangunan ekonomi penduduk setempat. Penduduk setempat yang dimaksudkan ialah penduduk yang berasal dan menetap di dalam negeri Kedah.

1.3 HIPOTESIS

Hipotesis utama kajian ialah pertumbuhan bandar Sungai Petani telah dapat membawa perubahan yang positif terhadap pembangunan ekonomi penduduk setempat. Hipotesis utama diuji melalui sub-hipotesis di bawah.

- a. Pertumbuhan bandar Sungai Petani, Kedah telah meningkatkan bilangan pekerjaan kepada penduduk setempat.
- b. Pendapatan isi-rumah penduduk setempat telah meningkat sejak kewujudan peluang-peluang pekerjaan yang ditawarkan daripada sektor perindustrian, di dalam Bandar Sungai Petani.
- c. Pertumbuhan bandar melalui perkembangan sektor perindustrian di Sungai Petani telah dapat meningkatkan perolehan sub-sub kontrak oleh penduduk setempat.
- d. Hubung-kait di antara industri di dalam sektor perindustrian di Sungai Petani, Kedah.

1.4 SKOP KAJIAN

Tumpuan kajian ialah untuk mengkaji kesan pertumbuhan Bandar Sungai Petani ke atas pembangunan ekonomi setempat. Pertumbuhan Bandar ini juga adalah dijanakan oleh perkembangan sektor perindustrian di Bandar Sungai Petani. Justeru itu, kajian akan menumpukan terhadap kesan sektor perindustrian di Bandar Sungai Petani terhadap pembangunan ekonomi tempatan. Penelitian akan dilakukan melalui beberapa pembolehubah iaitu perubahan di dalam bilangan pekerjaan, pendapatan isi-rumah, perolehan bilangan sub-sub kontrak dan hubung-kait di antara industri di dalam sektor perindustrian.

Teori ekonomi wilayah yang diperiksa hanyalah teori kutub pertumbuhan. Pemilihan ulasan karya-karya terpilih adalah sebanyak empat kajian empirikal yang berkaitan dengan analisis kesan pusat pertumbuhan ke atas kawasan sekitarnya. Ulasan karya-karya tersebut ialah kajian empirikal oleh J.J.F. Heins dan E.N. Meijer (1990), J R. Lewis dan A. M. Williams (1985), Ghani Salleh dan Charles L. Choguill (1992), Joseph A.S. (1979) dan Tolley R.S (1972).

1.5 METODOLOGI

a. Kenyataan Isu dan Masalah

Bahagian ini menghuraikan secara ringkas tentang ketidakseimbangan wilayah yang berlaku di Malaysia. Oleh itu teori kutub pertumbuhan diperkenalkan untuk menyelesaikan masalah yang berlaku, namun demikian teori ini masih mendapat kritikan kerana dikatakan tidak dapat menyelesaikan masalah ketidakseimbangan wilayah dengan sepenuhnya.

b. Rangka Kerja Teoritik

Bahagian ini menghuraikan mengenai teori yang digunakan di dalam kajian ini, Hubungan-kait teori kutub pertumbuhan dan pertumbuhan ekonomi wilayah dan kajian *literature review* yang berkaitan dengan kesan kutub pertumbuhan terhadap kawasan persekitarannya.

c. Tujuan

Tujuan kajian adalah untuk meneliti sejauhmana pertumbuhan Bandar Sungai Petani, Kedah melalui penjana sektor perindustriannya memberi kesan positif terhadap pembangunan ekonomi setempat. Pembolehubah-pembolehubah yang digunakan adalah bilangan pekerjaan, pendapatan isi-

rumah, perolehan sub-sub kontrak dan hubung kait di antara industri .

d. Pembentukan Hipotesis

Hipotesis di dalam kajian ini ialah pertumbuhan Bandar Sungai Petani memberi kesan positif ke atas pembangunan ekonomi setempat.

e. Pengumpulan Data

Data yang hendak dicari adalah berdasarkan kepada pembolehubah-pembolehubah yang ditetapkan iaitu, bilangan pekerjaan, pendapatan isi-rumah, perolehan dalam bilangan sub-sub kontrak dan hubung-kait di antara pertumbuhan bandar dengan sektor perindustrian. Data-data diperolehi daripada maklumat sekunder dan primer. Melalui maklumat sekunder melibatkan pembolehubah-pembolehubah bilangan pekerjaan dan bilangan sub-sub kontrak manakala melalui maklumat primer melibatkan pembolehubah-pembolehubah pendapatan isi-rumah dan hubung-kait pertumbuhan bandar dengan sektor perindustrian.

Data sekunder diperolehi melalui bahan-bahan bercetak yang dikeluarkan oleh jabatan kerajaan, badan berkanun dan institusi-institusi yang berkaitan.

Bagi data primer pula, kajian melalui borang soal-selidik akan dijalankan, iaitu kajian perindustrian dan kajian pekerja di dalam sektor perindustrian.

f. Analisis

Bahagian ini akan menganalisis hasil kajian yang diperolehi melalui data sekunder dan primer.

g. Penemuan dan Implikasi Polisi

Penemuan kajian akan digunakan untuk melihat implikasi kepada polisi pembangunan bandar dan perindustrian di dalam wilayah kajian.

1.6 RINGKASAN ISI KANDUNGAN KAJIAN

Terdapat 7 bab di dalam kajian ini iaitu;

Bab 1

Bahagian yang menghuraikan tentang isu dan masalah kajian, tujuan, hipotesis dan skop kajian.

Bab 2

Bahagian yang menghuraikan tentang teori yang digunapakai di dalam kajian, perkaitan kutub pertumbuhan dengan pertumbuhan ekonomi wilayah dan ulasan karya-karya empirikal yang berkaitan kesan pusat pertumbuhan terhadap kawasan persekitarannya.

Bab 3

Bahagian yang menghuraikan tentang perkaitan yang terlibat di antara perbandaran dan perindustrian yang berlaku di dalam sesebuah negara atau wilayah. Penelitian kesan pusat pertumbuhan di Malaysia juga diperjelaskan di dalam bab ini.

Bab 4

Bahagian yang membincangkan tentang falsafah pembangunan, falsafah pembangunan negeri, polisi pembangunan negeri, keadaan fizikal, demografi dan latarbelakang sosio-ekonomi kawasan kajian.

Bab 5

Bahagian membincangkan tentang analisis kesan pertumbuhan bandar melalui sektor perindustrian terhadap pembangunan ekonomi setempat.

Bab 6

Bahagian yang membincangkan tentang implikasi penemuan kajian terhadap polisi pembangunan perindustrian di dalam wilayah kajian.

Bab 7

Bahagian ini menerangkan rumusan keseluruhan penemuan kajian.

BAB 2
ASPEK TEORITIKAL DI DALAM KAJIAN

2.0 ASPEK TEORITIKAL DI DALAM KAJIAN

2.1 PENGENALAN

Di dalam bab ini, teori yang digunakan sebagai asas kajian ini adalah teori kutub pertumbuhan wilayah. Perbincangan kajian di dalam bab ini akan menumpukan kepada teori kutub pertumbuhan, konsep asas teori kutub pertumbuhan, industri utama dan firma pendorong, kesan pengutuban dan penjimatan aglomerasi, kesan penyebaran dan lain-lain lagi.

2.2 TEORI KUTUB PERTUMBUHAN

Teori kutub pertumbuhan telah diperkenalkan oleh Francois Perroux pada tahun 1950-an , beliau adalah seorang sarjana yang berasal dari negara Perancis. Di dalam teori ini, beliau mengatakan bahawa asas ruang seperti juga perkembangan industri adalah berdasarkan kenyataan bahawa pertumbuhan tidak wujud pada semua tempat dan tidak terjadi serentak. Ia tumbuh pada titik-titik tertentu atau kutub-kutub pertumbuhan dengan keamatan yang berbeza dan ia berkembang disepanjang saluran yang beraneka ragam dengan berbagai-bagai kesan akhir ke atas ekonomi secara keseluruhannya (Livesey,1972). Secara lebih khusus Boudeville merumuskan kutub pertumbuhan wilayah sebagai suatu set industri di dalam

kawasan bandar yang berkembang dan seterusnya menggalakkan perkembangan kegiatan ekonomi di sepanjang zon pengaruhnya (Boudeville, 1966).

Kini hampir kesemua negara maju dan beberapa buah negara membangun menggunakan teori ini untuk diaplikasikan di dalam perancangan pembangunan di negara masing-masing. Di Asia, contohnya ialah dasar pembangunan bandar industri di Jepun, insentif letakan industri di Malaysia, pembangunan bandar industri untuk tujuan desentralisasi di Korea Selatan dan program pusat pertumbuhan luar bandar di India. Tujuan projek begini ialah untuk membina pusat pertumbuhan yang mengagihkan penduduk dan kegiatan industri dari kawasan pusat bandaraya yang menghadapi kesesakan atau untuk membina sebuah kawasan industri penggantian import atau berorientasikan eksport yang berskel besar untuk mempercepatkan proses perindustrian. Pada masa yang sama, pusat pertumbuhan ini juga memainkan peranan sebagai pusat bandar di peringkat wilayah, terutamanya untuk mengurangkan ketidaksamaan wilayah (Hasnah, 1991).

2.3 KONSEP ASAS TEORI KUTUB PERTUMBUHAN

a. *Konsep industri utama dan firma pendorong*, mengatakan bahawa pada pusat kutub pertumbuhan terdapat firma pendorong yang tergolong dalam industri utama yang menguasai unit-unit ekonomi yang lain. Terdapat kemungkinan bahawa, hanya sebuah perusahaan pendorong sahaja yang dominan atau sebahagian daripadanya sahaja yang membentuk kompleks industri. Daripada segi geografi, lokasi asal industri tersebut di pusat-pusat tumpuan tertentu dalam wilayah, ini mungkin disebabkan oleh beberapa faktor seperti adanya di tempat itu sumber asli (air/perlindungan/bahan api), lebih banyak kelebihan lokasi buatan manusia (perhubungan atau petempatan pusat yang berasaskan perkhidmatan yang sedia ada dengan kelebihan infrastruktur dan penawaran buruh), atau mungkin juga secara kebetulan sahaja. Dalam keadaan sebenar, titik pertumbuhan selalu dikaitkan dengan petempatan pusat yang sedia ada.

b. *Konsep pengutuban*, mengatakan bahawa pertumbuhan industri utama (pertumbuhan yang mendorong) akan mendorong pengutuban unit-unit ekonomi yang lain ke dalam kutub pembangunan. Berbagai-bagai penjimatan aglomerasi (ekonomi bidangan dalaman dan luaran) terkandung dalam proses pengutuban ini. Pengutuban ekonomi ini pasti menimbulkan

pengutuban geografi dengan aliran sumber dan penumpuan kegiatan ekonomi tertumpu kepada pusat-pusat yang terhad bilangannya dalam wilayah. Sekalipun alasan kewujudannya yang asal bagi lokasi-lokasi tersebut sudah tiada lagi, namun lokasi-lokasi itu akan terus berkembang kerana adanya penjimatan aglomerasi.

c. *Konsep kesan penyebaran*, menyatakan bahawa pada suatu masa kualiti penggerak kutub pertumbuhan yang dinamik akan tersebar keluar ruang sekitarnya. Kesan 'pengaliran keluar' atau 'penyebaran' amat menarik perhatian perancang wilayah, menyebabkan teori tersebut terkenal sebagai alat dasar (Glasson, 1990)¹.

2.4 INDUSTRI UTAMA DAN FIRMA PENDORONG

Konsep ini dapat dijelaskan dengan memberi garisan kasar tentang ciri-ciri utamanya. *Industri utama* mempunyai ciri-ciri berikut;

a. Secara relatif merupakan industri baru dan dinamik dengan teknologi yang sungguh maju yang dapat menimbulkan suasana 'pemikiran inginkan pertumbuhan' di sesebuah wilayah.

¹ John Glasson, (1990), Ahris Yaakub (Perterjemahan), Pengenalan Perancangan Wilayah: Konsep, Teori dan Amalan, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

b. Mempunyai keanjalan permintaan pendapatan tinggi bagi keluaran yang biasanya dijual di pasaran dalam negeri.

c. Mempunyai kaitan antara industri yang rapat dengan sektor-sektor lain kaitan ini mungkin merupakan kaitan 'kedepan' apabila sesebuah industri mempunyai nisbah yang tinggi bagi jualan industri pertengahan terhadap jumlah jualan, atau kaitan nisbah yang tinggi bagi input pertengahan dari industri-industri lain terhadap jumlah input.

Firma pendorong pula mempunyai beberapa ciri iaitu; ia agak besar, ia menimbulkan dorongan pertumbuhan yang banyak dalam persekitarannya, ia mempunyai kemampuan yang besar untuk pembaharuan dan ia termasuk di dalam golongan industri yang pertumbuhan cepat (Glasson, 1990)².

2.5 KESAN PENGUTUBAN DAN PENJIMATAN AGLOMERASI

Sebaik sahaja disetempatan, firma pendorong atau kompleks firma pendorong di dalam industri utama akan tumbuh dengan pesat, menerima faedah daripada penjimatan aglomerasi dan menyebabkan pengutuban kegiatan ekonomi yang lain di sekitar lokasi asal. Tiga jenis penjimatan aglomerasi dapat dikenal pasti;

² John Glasson, (1990), Ahris Yaakub (Perterjemahan), Pengenalan Perancangan Wilayah: Konsep, Teori dan Amalan, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

a. *Penjimatan dalaman bagi firma*, ini merupakan purata kos pengeluaran yang lebih rendah disebabkan oleh pertambahan kadar output. Pengeluaran secara besar-besaran seperti itu, memberikan kemudahan teknikal seperti pengkhususan pekerjaan dan penggunaan proses 'garis alir' menggantikan proses 'kumpulan' dan berbagai-bagai kelebihan pengurusan, pemasaran dan kewangan.

b. *Penjimatan luaran bagi firma tetapi berbentuk dalaman bagi industri*. Ini merupakan pengurangan kos setiap unit output firma apabila industri semakin berkembang disuatu lokasi tertentu. Penjimatan setempat seperti itu timbul daripada kedudukan firma-firma yang saling berkait berdekatan di antara satu sama lain, dan perkembangan kumpulan buruh yang ramai dan mahir pula, kemudahan untuk saling bertukar-tukar sumber dan pengeluaran (jalan raya merupakan saluran hantaran), kemungkinan wujudnya firma baru bagi memproses hasil buangan, dan perkembangan perkhidmatan khusus yang boleh digunakan untuk semua firma seperti peluang menggunakan kemudahan dan perkhidmatan pembaikan Penyelidikan dan Pembangunan.

c. *Penjimatan bersifat luaran bagi industri tetapi bersifat dalaman bagi kawasan bandar*. Ini merupakan perubahan ke bawah dalam kos purata bagi tiap-tiap firma kerana kebanyakan industri berkembang pada satu tempat. Ia dikenali sebagai 'penjimatan pempandaran', yang meliputi pembentukan

pasaran buruh bandar, kemudahan sampai ke pasaran yang lebih besar, penyediaan berbagai-bagai perkhidmatan oleh kedua-dua sektor awam dan swasta bagi manusia dan industri. Perkhidmatan seperti itu termasuklah keadaan perhubungan yang lebih baik, kemudahan bagi perniagaan dan keewangan dan pembangunan kemudahan sosial, kebudayaan dan lipurdiri yang lebih luas seperti hospital, sekolah, muzium, panggung wayang dan teater. Dalam mewujudkan pengutuban, infrastruktur yang berkembang menyediakan kemudahan-kemudahan pada pusat di wilayah yang lebih luas mungkin sama pentingnya dengan kewujudan kompleks industri utama (Glasson, 1990)³.

2.6 KESAN PENYEBARAN

Kesan penyebaran merupakan faedah yang diterima oleh kawasan pinggir akibat pembangunan yang pesat di kawasan pusat pertumbuhan. Faedah yang diterima ini berpunca daripada aliran pelaburan dari kawasan pusat pertumbuhan ke kawasan pinggir. Di peringkat antarabangsa ini, kesan penyebaran dapat dilihat berdasarkan aliran pelaburan dari negara maju ke negara membangun. Mengikut Hirschman, negara membangun tidak mampu mengerakkan pembangunan negara kerana masalah, seperti kekurangan

³ John Glasson, (1990), Ahris Yaakub (Perterjemahan), Pengenalan Perancangan Wilayah: Konsep, Teori dan Amalan, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

modal, teknologi dan tenaga buruh yang mahir. Oleh itu, pelaburan dari negara maju telah memberi faedah kepada negara membangun untuk meningkatkan pertumbuhan ekonomi negara (Hasnah, 1991).

Kesan penyebaran, terjadi apabila industri yang tertumpu di satu-satu kawasan pada satu tahap tertentu akan mengalami aliran perkembangan keluar dari pusat tumpuan asal. Proses meresap keluar pembangunan ke tempat sekitarnya dinamakan 'kesan penyebaran'. Lebih daripada itu kesan penyebaran berupaya mempercepatkan pertumbuhan pembangunan ke kawasan pinggir atau luar bandar. Secara amnya, kesan yang menguntungkan adalah pengaliran bahan mentah ke kawasan industri dan juga pembelian barangan dari kawasan pinggiran. Ini termasuk pengaliran bahan mentah ke kawasan industri dan juga pembelian barangan dari kawasan pinggiran. Pengaliran yang menguntungkan sama ada dari kesan penyebaran atau kesan pengaliran ke bawah/ *trickling down effect* akan mewujudkan wilayah pusat yang lain di kawasan pinggiran. Antara faedah yang dapat dirumuskan melalui kesan penyebaran ialah;

a. *Dapat mengerakkan sumber dalam negeri.* Ketakmampuan negara membangun untuk meningkatkan pertumbuhan ekonomi seperti yang dibincangkan tadi, maka melalui kemasukan pelabur ini, sumber dalam

- a. negeri dapat digerakkan untuk meningkatkan pembangunan negara. Syarikat asing yang melabur di negara membangun bukan sahaja menyediakan modal, tetapi membawa bersama-sama teknologi baru dan tenaga buruh mahir yang diperlukan untuk pembangunan negara. Misalnya, pelaburan asing dalam industri minyak, pertanian, perdagangan dan industri lain.
- b. *Perubahan struktur ekonomi.* Aliran pelaburan dari negara maju ke negara membangun telah membawa perubahan struktur ekonomi. Jika sebelum ini negara membangun mengamalkan ekonomi traditional, tetapi adanya pelaburan kapitalis, maka berlaku perubahan struktur ekonomi daripada traditional kepada ekonomi yang lebih moden. Misalnya, dalam sektor pertanian, sebelum kedatangan pelabur dari negara maju, sektor pertanian lebih bersifat tradisi. Tetapi, dengan bantuan pelabur asing, maka terdapat perubahan daripada sektor pertanian tradisi kepada pertanian bercorak perdagangan.
- c. *Peningkatan pendapatan negara.* Perubahan struktur ekonomi ini juga telah membantu meningkatkan pendapatan negara membangun. Misalnya, melalui peningkatan eksport hasil pertanian. Keadaan ini masih kekal sehingga kini kerana kebanyakan negara membangun masih bergantung pada sektor eksport sepenuhnya, khasnya bagi keluaran pertanian.

d. *Pemindahan teknologi*. Satu lagi faedah ialah berlakunya pemindahan teknologi dari negara maju ke negara membangun. Walaupun pada peringkat awalnya negara membangun bergantung pada negara maju sepenuhnya, tetapi melalui edaran masa, negara ini akan dapat mempelajarinya secara berperingkat-peringkat. Kelahiran negara perindustrian baru (NIC) merupakan bukti bahawa berlakunya pemindahan teknologi. Dengan memesatkan pembangunan sektor industri akhirnya akan mewujudkan rangkaian dengan industri yang ada hubungan rapat dengan industri utama tersebut (Hasnah, 1991).

2.7 PERKAITAN TEORI KUTUB PERTUMBUHAN DENGAN PERTUMBUHAN EKONOMI WILAYAH

Menurut Friedmann dan Weaver (1979) ada tiga sebab mengapa idea kutub pertumbuhan ini mudah diterima sebagai alat perancangan ruangan di negara membangun. Pertama, strategi kutub pertumbuhan ini bersesuaian sekali oleh kerana ia menyarankan supaya pelaburan ditumpukan kepada pusat tertentu sahaja. Sumber pembangunan yang terhad tidak sepatutnya digunakan untuk membangunkan semua kawasan serentak. Kedua, saranan strategi ini bertepatan dengan pengalaman negara maju di Barat, iaitu dalam jangka masa yang panjang, pembangunan bandar disamaertikan dengan

perindustrian dan terbukti bahawa idea kutub pertumbuhan ini masih penting kepada pembangunan yang bersifat kapitalis. Ketiga, konsep kutub pertumbuhan berasal daripada bidang ekonomi, iaitu satu bidang yang sudah kukuh dan mantap kedudukannya. Maka, ia dapat dianjurkan dengan penuh kuasa teknokrat.

Nilai pusat pertumbuhan industri di dalam menjanakan perkembangan kawasan-kawasan mundur telah menjadi alat dasar perancangan wilayah seperti yang diperkatakan oleh kedua-dua sarjana tadi. Kepentingan daripada segi ekonomi ialah berupaya menjanakan pembangunan dengan cara yang cekap melalui ekonomi perkelompokan. Disamping itu, kos perbelanjaan perkhidmatan awam dapat dikurangkan apabila pelaburan industri tertumpu di satu lokasi. Kesan penyebaran yang wujud dari pusat pertumbuhan industri dapat menyelesaikan masalah ekonomi di kawasan mundur dan tertekan. Dari penerangan di atas, maka dapat dirumuskan yang pusat pertumbuhan industri secara langsung atau tidak langsung memberi pertumbuhan dan pembangunan ekonomi sesebuah wilayah. Secara teori, pusat pertumbuhan industri telah menjadikan firma/kilang besar yang berinovasi menikmati 'ekonomi luaran' di mana pengendalian firma/kilang dapat mengurangkan kos purata seunit (Malcolm J. Moseley, 1974). Dengan

itu, firma-firma yang berkaitan dengannya dapat membeli input mereka dengan lebih murah dan seterusnya menyebabkan firma-firma menikmati ekonomi mengikut skel. Pada masa yang sama firma-firma yang mundur juga menikmati ekonomi mengikut skel dengan peningkatan jualan mereka kepada pusat pertumbuhan itu. Begitu juga dengan industri 'sektor barangan utama' yang outputnya berubah bersama-sama dengan kadar pertumbuhan sektor industri yang lain, hakikatnya menerima kesan pencepatan ini. Bagi menjelaskan perhubungan pertumbuhan ekonomi dan pusat pertumbuhan industri, terdapat tiga jenis perkaitannya.

a. *Ekonomi perbandaran.* Kilang dan industri akan mengalami ekonomi skel luaran dari ekonomi perbandaran. Salah satu daripada faedahnya ialah dari lokasi di bandar. Sebagai misalannya, sistem pengangkutan yang efisien. Dengan itu aksesibiliti lebih terhubung bagi kemudahan pendidikan, perkhidmatan perniagaan dan destinasi tempat tenaga buruh. Di bandar yang besar, akan terdapat latihan pendidikan teknikal dan rangkaian utiliti bandar bagi menambah tenaga buruh disamping menggalakkan migrasi. Mengikut Thompson (1968), tapak ekonomi sebenar bagi bandaraya besar adalah mempunyai taman penyelidikan; firma kejuruteraan yang sophisticated dan institusi kewangan; hubungan awam yang menggalakkan dan agensi pengiklanan; sistem pengangkutan, utiliti dan infrastruktur yang berfungsi

dan akhirnya mengubah tapak bandar kepada kawasan yang bergerak maju. Jika kemudahan awam tidak baik, kemampuan firma dan kilang menarik pekerja adalah terhad dan ini akan membantut rancangan firma-firma baru untuk berlabur di kawasan atau bandar kecil. Kebaikan ekonomi ini antara lain memberi faedah kepada kehidupan lebih baik di metropolitan dengan kemudahan sosial, persekitaran dan perkelompokan ekonomi bandar, kelebihan dari segi kos pengangkutan dan tenaga buruh serta elemen-elemen dalam 'Teori Lokasi'. Hoover (1969) menekankan bahawa sektor awam dan swasta akan memberi tumpuan yang lebih baik pada saiz sesuatu tempat (tahap hierarki bandar) dan kurang perhatian pada pilihan wilayah. Jika benar, aktiviti ekonomi akan meregangkan hubungan antara wilayah dan mengerakkan hubungan pada saiz komuniti dan bandar. Dari situ, wujudnya korelasi di antara ekonomi perbandaran dengan saiz bandar.

b. *Ekonomi persempatan*, Ekonomi jenis ini adalah ekonomi skel luaran bagi firma tetapi dalaman bagi industri. Dalam ekonomi ini, tiada kilang akan terikat tetapi setiap firma akan menyumbang kepada industri. Ekonomi ini akan mewujudkan latihan dan kemudahan pendidikan teknikal bagi melatih pekerja ke arah pengkhususan kerja. Dalam konteks ini, akan wujud pekerja yang mahir dan pengkhususan dalam perkhidmatan subkontrak (pembelian secara pukal dan borang). Peningkatan pengkhususan dan aktiviti subkontak

dapat mengurangkan tanggungan risiko dan seterusnya menjadi satu galakkan ke arah satu perkelompokan yang memusat. Pada masa sesuatu industri yang kilang-kilang yang saling berkait sedang berkembang, maka lebih mewujudkan ekonomi dalaman. Kepentingan ekonomi persempatan berubah dan bergantung pada saiz kilang.

c. *Ekonomi agihan*, Ekonomi ini wujud akibat dari pengurangan kos dalam pengangkutan dan komunikasi akibat dari hubungan baik di antara pengguna dan pembekal. Penjimatan kos ini juga meliputi kerugian jangkaan pengeluaran dan kerugian jualan akibat kelambatan. Dengan adanya sistem komunikasi yang baik, maka akan wujud kecenderungan bandar berkembang lebih pesat daripada yang pernah wujud (Klaassen, 1970).

2.8 KESAN PUSAT PERTUMBUHAN TERHADAP WILAYAH

Bahagian ini bertujuan mengkaji sejauh mana keberkesanan pusat pertumbuhan melalui pembangunan bandar baru dan perindustrian dapat memainkan peranannya dalam menyebarkan faedah pembangunan ke kawasan pingir atau luar bandar. Justeru itu, beberapa karya daripada kajian empirikal yang lalu dipilih untuk dikaji bagi maksud tersebut.